

Türkiye Avrupa Birliği İlişkilerinin Geleceği: Gümrük Birliği'nin Güncellenmesi

Cemalettin KALAYCI

Karadeniz Teknik Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü,
Trabzon. Email: ckalayci@ktu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-7625-8767>

Cem KÜÇÜKALİ

Karadeniz Teknik Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Trabzon.
Email: cemkucukali@ktu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-1809-1241>

Geliş Tarihi / Received: 21/05/2018

Kabul Tarihi / Accepted: 02/08/2018

DOI: <https://doi.org/10.32479/iicd.144>

Araştırma Makalesi / Research Article

ÖZ: Türkiye ile Avrupa Birliği (AB) arasında sadece sanayi mallarını ve işlenmiş tarım ürünlerini kapsayan Gümrük Birliği 1996 yılında uygulamaya koyulmuştur. AB'ye tam üye olmadan Gümrük Birliği'ne girmesi Türkiye açısından bazı dezavantajların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Türkiye'nin AB'ye tam üye olmamasından kaynaklanan söz konusu olumsuzluklar Gümrük Birliği ile ilgili tartışmaları beraberinde getirmiştir. AB'ye tam üyelik süreci müzakere aşamasında olup, yakın gelecekte tam üyelikle sonuçlanması mümkün gözükmemektedir. Bu nedenle çalışmada Türkiye'nin içinde bulunduğu ve sürdürülemez olan mevcut durumunun iyileştirilmesi için tam üyelik dışındaki alternatif çözüm yolları irdelenmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda, hem AB'ye tam üyelik sürecini sekteye uğratmayacak olması hem de Türkiye'nin elde edeceği ekonomik yararlar nedenleriyle Gümrük Birliği'nin güncellenmesinin daha yararlı olacağı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Gümrük Birliği'nin Güncellenmesi, Serbest Ticaret Anlaşması, Türkiye, AB

JEL Kodu: F10, F13, F15

The Future of Turkey European Union Relations: The Modernization of Customs Union

ABSTRACT: The Customs Union between Turkey and EU which includes only processed agricultural products and industrial goods was put into effect in 1996. However, entering the Customs Union without having a full membership status has carried out some disadvantages for Turkey. Mentioned negativity causing from Turkey's not being a full member of EU, has brought about some discussions related to Customs Union. The full membership process is in "EU Accession Negotiations" level and it seems unlikely that it will finish with a full membership status in the near future. Therefore, in this study, alternative solutions other than full membership are examined in order to improve the existing and unsustainable position of Turkey. In the light of evaluations, for both it will not interrupt the accession process and the economic benefits Turkey will achieve, it can be said that a modernization in Customs Union will be useful.

Keywords: Modernisation of the Customs Union, Free Trade Agreement, Turkey, EU

JEL Code: F10, F13, F15

1.Giriş

Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana Batı'ya dönük politikalar izleyen Türkiye, sürekli Avrupa'da yer alan uluslararası kuruluşlara üye olma gayreti içinde olmuştur. Bu kapsamda, Türkiye başta Avrupa Konseyi, NATO, Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve OECD olmak üzere ekonomik, sosyal veya siyasi amaç güden birçok uluslararası kuruluşta üye olmuştur. Özellikle ekonomik bir entegrasyon olan AET'ye üyeliğin Türkiye'nin dış ticaret hacminin artmasına ve ekonomik kalkınmasına ciddi katkılar sağlayacağı düşüncesiyle 1959 yılında AET'ye üyelik başvurusu

yapılmıştır. Bu şekilde başlayan ilişkilerin devamında taraflar arasında Gümrük Birliği kurulmuş olup, bugün ise Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğinin gerçekleşebilmesi için müzakere süreci devam etmektedir.

AB'ye tam üye olmadan Gümrük Birliği'ne girmesi, Türkiye açısından asimetrik bir yapı ortaya çıkarırken bazı dezavantajlara da neden olmuştur. Şöyle ki, Türkiye'nin AB'nin karar alma sürecinde yer almamasına rağmen Gümrük Birliği ile ilgili alınan kararlara uymak zorunda kalması, AB'nin üçüncü ülkelerle imzaladığı serbest ticaret anlaşmalarının (STA) otomatik olarak Türkiye'yi kapsamaması gibi sorunlar zamanla Türkiye açısından ekonomik kayıplara yol açmaktadır. AB'nin, ABD gibi Türkiye'nin dış ticaretinde önemli payı olan üçüncü ülkelerle STA imzalamak amacıyla müzakere sürecinde olması nedeniyle, bu kayıplarının daha da artması muhtemel gözükmektedir. Özellikle AB ile STA imzalayıp Türkiye ile STA imzalamaya yanaşmayan ülkelerle yapılan ikili ticarete dış ticaret dengesi Türkiye aleyhine olumsuz yönde etkilenebilecektir. Bütün bu nedenlerden dolayı Türkiye'nin Gümrük Birliği kapsamında yaşamakta olduğu mağduriyetin giderilebilmesi için, son dönemde Gümrük Birliği'nin güncellenmesi gündeme gelmiştir.

Çalışmanın amacı, Gümrük Birliği sonrası Türkiye'nin yaşamakta olduğu sıkıntıların giderilmesi için Gümrük Birliği'nin güncellenmesi başta olmak üzere uygulanabilecek alternatif politikaları ortaya koymaktır. Bu doğrultuda dizayn edilen çalışma dört kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda; Gümrük Birliği'nin genel görünümü, ikinci kısımda; Gümrük Birliği'nin kapsamı, üçüncü kısımda; Gümrük Birliği'nin güncellenmesinin nedenleri irdelenmiş, dördüncü kısımda ise bütün bu değerlendirmeler ışığında Gümrük Birliği'nin güncellenmesi kapsamında yapılması gerekenler ve diğer alternatif çözüm yolları üzerinde durulmuştur.

2. Gümrük Birliği'nin Görünümü

Türkiye ve AB arasında 1963 Ankara Anlaşması ile düzenlenen Gümrük Birliği, Ortaklık Konseyi'nin 1/95 sayılı kararı ile 1995 yılında tamamlanarak, 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Böylece AB ile Türkiye arasında sanayi ve işlenmiş tarım ürünlerinin gümrüksüz ticareti mümkün hale gelmiştir. Bu sayede Gümrük Birliği'nin kapsamına giren alanlarda AB ile serbest ticaret yaparak Türkiye AB'nin ortak pazarının bir parçası haline gelmiştir. Bir başka önemli nokta ise Türkiye'nin AB ile sanayi ürünleri alanında serbest ticaret yapabilmesi için AB'nin hukuki standartlarına uygun üretim yapmasının gerekliliğidir. Dolayısıyla Türkiye bu kapsamda AB müktesebatına uyum sağlamak için gerekli hukuki düzenlemeleri Gümrük Birliği kapsamında gerçekleştirmiştir (Özsümer, 2016: 1).

Gümrük Birliği'nin yasal dayanağını oluşturan ve 1973 yılında yürürlüğe giren Katma Protokol, Gümrük Birliği kapsamında tarım ürünlerinin de olmasını ve bu ürünlerin iki taraf arasında serbest dolaşımını öngörmüştür. Ancak iki taraf arasında Gümrük Birliği ilişkisinin kurulduğu 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı (OKK)'nda sadece sanayi ürünleri ve işlenmiş tarım ürünleri yer almıştır. Buna göre, aralarında kakao veya diğer meyve içeren bazı yoğurt türleri ile tereyağı dışındaki sürülebilir yağlar, un, bisküvi, çikolata, şekerleme, pasta vb. işlenmiş tarım ürünlerinin ithalatında mamul ürünün geçirdiği snai işlemeye karşılık gelen gümrük korumaları sıfırlanmış; ancak mamul ürünün içeriğinde bulunan temel tarım ürünlerine ilişkin vergiler uygulanmaya devam edilmiştir (Tezel, 2017: 30).

Gümrük Birliği'nin kurulduğu 1996 yılından itibaren Türkiye ile AB arasındaki ticaret, korkulanın aksine, Türkiye'nin giderek rekabet gücünün artmasıyla birlikte olumlu bir seyir izlemiştir. Zaman içerisinde Türkiye'nin AB ile ticaretinden kaynaklanan dış ticaret açıkları azalırken, ihracatın ithalatı karşılama oranı (İİKO) ve Türkiye'nin toplam ihracatı içinde AB'nin payı giderek artmıştır.

Tablo 1'de 2017 yılında Uluslararası Standart Ticaret Sınıflaması (Standart International Trade Classification-SITC)'na göre Türkiye'nin AB ile ticareti verilmiştir. Tablodan da görüldüğü gibi, 2017 yılı itibariyle Türkiye'nin dış ticaretinde AB'nin payı yaklaşık olarak ihracatta yüzde 47 iken, ithalatta yüzde 36'dır. Türkiye'nin toplam ihracatında en fazla AB payı sırasıyla Makinalar ve ulaştırma araçları (% 64), Çeşitli mamul eşya (% 54), Canlı hayvanlar ve gıda maddeleri (% 33) ve Başka yerde belirtilmeyen kimya sanayi ve buna bağlı sanayi ürünlerine (% 33) aittir.

Türkiye'nin toplam ithalatı içinde en fazla AB payı ise sırasıyla Makinalar ve ulaştırma araçları (% 52), Başka yerde belirtilmeyen kimya sanayi ve buna bağlı sanayi ürünleri (% 49), İçki ve tütün (% 46) ve Çeşitli mamul eşyaya (% 40) aittir.

Tablo 1: SITC Mal Grupları İtibariyle Türkiye'nin AB ile Ticareti (2017, Milyon \$)

SITC	SITC Adı	Toplam İhracat	AB'ye İhracat	AB Payı (%)	Toplam İthalat	AB'den İthalat	AB Payı (%)
0	Canlı hayvanlar ve gıda maddeleri	14.273	4.644	33	8.316	2.600	31
1	İçki ve tütün	1.262	253	20	749	341	46
2	Akaryakıt hariç yenilmeyen hammaddeler	4.941	1.574	32	15.681	5.977	38
3	Mineral yakıtlar, yağlar ve alkali ürünler	4.327	1.227	28	37.204	3.492	9
4	Hayvansal, bitkisel katı ve sıvı yağlar, mumlar	894	108	12	1.511	87	6
5	Başka yerde belirtilmeyen kimya sanayi ve buna bağlı sanayi ürünleri	9.420	3.127	33	31.403	15.331	49
6	Başlıca sınıflara ayrılan işlenmiş mallar	38.799	16.995	44	37.320	13.648	37
7	Makinalar ve ulaştırma araçları	48.204	30.724	64	71.615	37.434	52
8	Çeşitli mamul eşya	27.866	14.951	54	13.053	5.157	40
9	SITC'da sınıflandırılmamış eşyalar (tedavülde olmayan, paralar, parasal tabanlı altınlar)	7.020	312	4	16.947	1.143	7
Genel Toplam		157.006	73.915	47	233.799	85.210	36

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

AB'ye yapılan toplam ihracat içerisinde ise en fazla pay sırasıyla; Makinalar ve ulaştırma araçları (% 42), Başlıca sınıflara ayrılan işlenmiş mallar (% 23) ve Çeşitli mamul eşyaya (%20) ait olup, bu üç mal gurubu toplam ihracatın yüzde 85'ini oluşturmaktadır. AB'den yapılan toplam ithalat içerisinde en fazla pay ise sırasıyla; Makinalar ve ulaştırma araçları (% 44), Başka yerde belirtilmeyen kimya sanayi ve buna bağlı sanayi ürünleri (% 18) ve Başlıca sınıflara ayrılan işlenmiş mallara (% 16) ait olup, bu üç mal gurubu toplam ithalatın yüzde 78'ini oluşturmaktadır. Bu verilere bakıldığında Türkiye ile AB arasındaki ticaretin endüstri içi ticaret şeklinde gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 2: SITC Mal Grupları İtibariyle Türkiye'nin AB ile Dış Ticaret Dengesi ve İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (2017)

SITC	SITC Adı	DTD (Milyon \$)		İİKO (%)	
		Toplam	AB	Toplam	AB
0	Canlı hayvanlar ve gıda maddeleri	5.957	2.044	172	179
1	İçki ve tütün	513	-88	168	74
2	Akaryakıt hariç yenilmeyen hammaddeler	-10.740	-4.403	32	26
3	Mineral yakıtlar, yağlar ve alkali ürünler	-32.877	-2.265	12	35
4	Hayvansal, bitkisel katı ve sıvı yağlar, mumlar	-617	21	59	124
5	Başka yerde belirtilmeyen kimya sanayi ve buna bağlı sanayi ürünleri	-21.983	-12.204	30	20
6	Başlıca sınıflara ayrılan işlenmiş mallar	1.479	3.347	104	125
7	Makinalar ve ulaştırma araçları	-23.411	-6.710	67	82
8	Çeşitli mamul eşya	14.813	9.794	213	290
9	SITC'da sınıflandırılmamış eşyalar (tedavülde olmayan, paralar, parasal tabanlı altınlar)	-9.927	-831	41	27
Genel Toplam		-76.793	-11.295	67	87

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 2'de SITC mal grupları itibarıyla Türkiye'nin AB ile dış ticaret dengesi (DTD) ve ihracatın ithalatı karşılama oranları verilmiştir. Tablodan da görüleceği üzere 2017 yılında yaklaşık olarak toplam 77 milyar dolar olan Türkiye'nin dış ticaret açığının, 11,3 milyar doları AB ile yapılan ticareten kaynaklanmaktadır. Türkiye'nin toplam ticarete dış ticaret açığı verdiği mal gruplarının büyük bir bölümünde AB ile yapılan ticarete de açık vermektedir. AB ile yapılan ticarete en fazla açık verilen mal grupları sırasıyla Başka yerde belirtilmeyen kimya sanayi ve buna bağlı sanayi ürünleri (12,2 milyar dolar), Makinalar ve ulaştırma araçları (6,7 milyar dolar) ve Akaryakıt hariç yenilmeyen hammaddeler (4,4 milyar dolar)'dir.

AB ile yapılan ticarete, dış ticaret fazlası verilen mal grupları sırasıyla; Çeşitli mamul eşya (9,8 milyar dolar), Başlıca sınıflara ayrılan işlenmiş mallar (3,3 milyar dolar) ve Canlı hayvanlar ve gıda maddeleri (2 milyar dolar)'dir.

Türkiye'nin toplam dış ticaretinde yüzde 67 olan İİKO, AB ile yapılan ticarete yüzde 87'dir. Türkiye ile AB arasında yapılan ikili ticarete İİKO'ya bakıldığında ise, İİKO'nun en yüksek olduğu mal grupları Çeşitli mamul eşya (%290), Canlı hayvanlar ve gıda maddeleri (%179), Başlıca sınıflara ayrılan işlenmiş mallar (%125) ve Hayvansal, bitkisel katı ve sıvı yağlar, mumlar (%124) iken, İİKO'nun en düşük olduğu mal grupları ise Başka yerde belirtilmeyen kimya sanayi ve buna bağlı sanayi ürünleri (%20) ve Akaryakıt hariç yenilmeyen hammaddeler (%26) olduğu görülmektedir.

3. Gümrük Birliği'nin Kapsamı

Türkiye ile AB arasında kurulan Gümrük Birliği sanayi malları ve işlenmiş tarım ürünleri ticaretinde serbest ticaret imkanı sağlamak dışında, Türkiye'nin AB'nin ortak ticaret politikasına uyumunu ve haksız rekabete neden olabilecek tüm mekanizmaların kaldırılmasını gerektirmektedir. Yine bu kapsamda Gümrük Birliği Türkiye açısından AB'nin tercihli rejimlerini üstlenmek konusunda da bazı yükümlülükler getirmiştir.

Gümrük Birliği'ni kuran OKK'nın 16. Maddesinde, topluluğun tercihli ticaret rejiminin 1996 yılından itibaren 5 yıllık bir süre içinde (2001 yılına kadar) Türkiye tarafından üstlenilmesi karara bağlanmıştır. Bu kararla Gümrük Birliği'nin de bir gereği olarak Türkiye, az gelişmiş ülkelere Topluluğun sağlamış olduğu Genelleştirilmiş Tercihler Sistemini ve Topluluğun diğer ülkelerle olan tercihli ticaret rejimini üstlenmekle yükümlü kılınmıştır. Söz konusu yükümlülük kapsamında Türkiye çok sayıda Orta ve Doğu Avrupa ülkesi ve Kuzey Afrika ülkeleri başta olmak üzere birçok ülke ile serbest ticaret anlaşması imzalamıştır (Erdem, 2015: 27).

Gümrük Birliği dinamik etkileri yönünden değerlendirildiğinde, Türk imalat sektörünün rekabet ve verimlilik düzeyine olumlu yönde katkıda bulunduğu, yabancı yatırımcıların Türkiye'ye yönelmesinde etkili olduğu söylenebilir. Gümrük Birliği Türkiye'nin yapısal değişimine yol açmış, rekabet gücünü artırmış, üretim yapısını çeşitlendirmiş, kaliteli ve güvenli ürün üretimini sağlamıştır. Türkiye'nin AB'ye uygun şekilde oluşturduğu teknik mevzuat altyapısı, AB'nin fikri mülkiyet ve rekabet kurallarını benimsemesi, ülkemizin uluslararası pazarlarda rekabet gücünü yükseltmiş, Türkiye ekonomisinin dünya ekonomisiyle entegrasyonunu artırmıştır (ABB, 2018: 1). Gümrük Birliği sonrası yaşanan bu olumlu etkilerin yanında bir takım sorunlar da ortaya çıkmıştır. Türkiye'nin AB'ye tam üye olmadan Gümrük Birliği'ne girmesinden kaynaklanan bazı olumsuzluklar, Gümrük Birliği'nin güncellenmesini başka bir değişle derinleştirilmesini gündeme getirmiştir.

4. Gümrük Birliği'nin Güncellenmesinin Nedenleri

Ortaklık Konseyi'nin 1995 yılındaki 1/95 sayılı kararı ile Gümrük Birliği sürecinin 1996 yılında başlatılması hedeflenirken, çok yakın bir gelecekte de AB'ye tam üyeliğin gerçekleşeceği düşünülmekteydi. Ancak bu sürecin beklenenin aksine oldukça uzaması ve giderek belirsiz hale gelmesi, Türkiye açısından AB'ye tam üye olmadan gümrük birliğine girmiş olmaktan kaynaklanan bazı problemleri de beraberinde getirmiştir.

Gümrük Birliği'ne ilişkin eksik kalan bazı noktalar yüzünden Türkiye ve AB arasında karar verme sürecinde ciddi asimetrik durumlar meydana getirmiştir. Üye ülkeler AB kurumlarında temsil edilip karar sürecinde yer alırken, Türkiye'nin Gümrük Birliği kapsamında AB'ye karşı sorumlulukları olmasına rağmen AB üzerinde bir yetkisinin bulunmaması ve temsil edilmemesi bu kapsamda en önemli örneklerden birisidir. AB'nin farklı ülkelerle STA imzalaması ve müzakere sürecinin üye

ülkeler adına AB Komisyonu tarafından yürütülmesi sonucunda bu müzakerelerde Türkiye çıkarlarının tam üye olmamasından kaynaklı olarak Komisyon tarafından temsil edilmemesi durumu ortaya çıkmaktadır. Bu noktada, Gümrük Birliği kapsamında hem hukuki olarak hem de ticari alanda dezavantaj yaşamamak adına, Türkiye'nin AB'nin STA imzaladığı ülkeler ile benzer anlaşmalar imzalaması zorunluluğu bulunmaktadır. Bu durum Türkiye'nin söz konusu ülkelerle STA müzakerelerinde konumunu zayıflatmaktadır (Özsümer, 2016: 4).

Türkiye, dezavantajlı duruma düşmemek için AB'nin anlaşmaya vardığı birçok ülke ile STA imzalamıştır. Bugün 24 ülkeyi kapsayan toplam 21 adet STA (EFTA [İsviçre, Norveç, İzlanda ve Lihtenştayn], İsrail, Makedonya, Bosna Hersek, Filistin, Tunus, Fas, Suriye, Mısır, Arnavutluk, Gürcistan, Karadağ, Sırbistan, Şili, Ürdün, Morityus, Güney Kore, Malezya, Moldova, Faroe Adaları ve Singapur) yürürlüğe bulunmakta olup, bazı ülkelerle ise müzakere süreci devam etmektedir.

AB'ye tam üye olmadan Gümrük Birliği'ne girmesi Türkiye açısından asimetrik bir yapının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Şöyle ki, AB ile STA imzalayan ülkelere ait serbest ticaret kapsamındaki mallar Türkiye'ye gümrüksüz olarak gelebilirken, Türkiye'ye ait malların söz konusu ülkelere gümrüksüz olarak gidebilmesi Türkiye'nin o ülkelerle STA yapmasına bağlıdır. Bu kapsamda, AB ile anlaşıldığında, mallarını Türkiye'ye de gümrüksüz gönderebileceğinin farkında olan bazı ülkeler Türkiye ile STA imzalamaya yanaşmamaktadırlar. Böylece AB ile STA imzalayıp Türkiye ile STA imzalamak istemeyen ülkelere karşı Türkiye ikili ticarete dezavantajlı duruma düşmektedir (Kalaycı, 2017: 137). Bu kapsamda Türkiye ile STA imzalamaya yanaşmayan Meksika, Güney Afrika, Cezayir ve yapılan görüşmelerde bir türlü istenilen mesafe kat edilemeyen Kanada gibi ülkelerin dışında, AB'nin STA imzalamayı düşündüğü ABD ve Japonya gibi ülkelerle ikili ticarete gelecekte Türkiye'nin ciddi zarar görme ihtimali oldukça yüksektir. Bu nedenle, özellikle Türkiye'nin dış ticaret hacmi içerisinde önemli bir yeri olan ABD ile AB'nin STA için müzakerelere başlamış olması ile Türkiye endişeli bir sürece girmiştir.

ABD ve AB, iki taraf arasındaki ticarete tarifelerin ve teknik engellerin kaldırılması, ticaret ve yatırımların kolaylaştırılması hedefleriyle Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (The Transatlantic Trade and Investment Partnership-TTIP) müzakerelerine 2013 yılında başlamıştır. ABD ve AB arasındaki ticarete gümrük vergilerinin kaldırılmasını, gümrük kapılarındaki gereksiz ve tekrar oluşturan idari prosedürün azaltılmasını, hizmetler alanındaki kısıtlamaların kaldırılması ve ürünlere ilişkin uluslararası standartların belirlenmesinde işbirliğine gidilmesi yoluyla ticaretin, pazara girişin ve doğrudan yatırımın kolaylaştırılmasını gibi bir çok konuyu amaçlayan TTIP müzakerelerinde, gümrük vergileri, standartlar ve teknik düzenlemeler, kamu alımlarında şeffaflık ve yatırımcıyı korumaya ilişkin anlaşmazlıkların halli mekanizmaları gibi hemen hemen "Ortak Ekonomik Alan" yakın bir düzeyde işbirliği oluşturacak hususlar müzakere edilerek sonuçlandırılmaya çalışılmaktadır (TÜRKONFED, 2016: 7).

AB'nin dünya ticaret hacmi içerisinde önemli yeri olan ABD gibi bir ülke ile müzakerelere başlamış olması Türkiye'de bazı kaygılara neden olmuştur. Özellikle ABD menşeli ürünlerinin AB üzerinden Türkiye'ye gümrüksüz girebilme imkanına kavuşurken, Türk menşeli ürünlerine karşı ABD'nin gümrük vergisi uygulamaya devam edecek olması bu kaygılara yol açan başlıca unsurdur. TTIP'in yürürlüğe girmesiyle birlikte ticaret dengesinin Türkiye'nin aleyhine daha da bozulması beklenmektedir. Türkiye'de TTIP anlaşmasına yönelik olarak artan bir diğer endişe konusu ise, Türk ihracat ürünlerinin ABD pazarında AB menşeli ürünler karşısında aynı şartlarda rekabet avantajını yakalayamayacak olmasıdır. Zira ABD ile Türkiye arasında bir serbest ticaret anlaşmasının olmayışı ve bu nedenle Türk ihracat ürünlerine ABD pazarında korumacılığın devam edecek olması, buna karşın AB menşeli ürünlere benzer uygulamaların kalkacak olması, Türkiye'nin AB karşısında haksız rekabete uğramasına yol açacaktır (Akman, 2013: 13).

Aichele ve diğerlerinin (2016) yaptıkları analize göre; Türkiye ile AB arasında Gümrük Birliği olması nedeniyle TTIP kapsamında Türkiye ABD mallarına uyguladığı ithalat tarifelerini kaldırılması sonucunda ABD'nin Türkiye'ye ihracatının yaklaşık olarak yüzde 4,9 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca ABD, TTIP kapsamında Türk ürünlerine uyguladığı ithalat tarifelerini kaldırması gerekmeyeceği için Türk ihracatçıları ABD pazarında ticaret sapsmasına maruz kalacaktır. Bu durumda yapılan hesaplamalara göre Türkiye'nin ABD'ye yapacağı ihracat yaklaşık olarak yüzde 1,2 oranında azalacaktır.

AB ile ABD arasında devam eden TTIP görüşmelerinin olumlu sonuçlanması durumunda 21. yüzyıl dünya ticaretinin kuralları TTIP tarafından belirlenecektir. Bu durumda Türkiye TTIP kurallarına uyum sağlayamazsa gerçekleşecek olan gelişmelerden büyük olasılıkla olumsuz etkilenecektir. Türkiye'nin TTIP'in etkilerini fırsata dönüştürebilmesi için TTIP kurallarının tamamına en kısa zamanda uyum sağlaması gerekmektedir. Türkiye'nin handikabı bu konularda yeterli bilgi birikimine sahip olmamasıdır. AB ile ABD'nin bilgi birikiminden faydalanabilmek için Türkiye'nin yapması gereken en kısa zamanda TTIP'e taraf olmaktır. Ancak bunun kısa ve orta dönemde gerçekleşmesi mümkün gözükmemektedir (Togan, 2015: 61). Bu durumda Türkiye için kısa dönemde en iyi çözüm AB ile tarım, hizmetler ve kamu alımlarını da kapsayacak şekilde Gümrük Birliği'nin güncellenmesini sağlamaktır.

Çalışmanın bu kısmında AB ile STA imzalamalarına rağmen Türkiye ile anlaşmaya yanaşmayan Meksika, Güney Afrika, Cezayir, Kanada ve AB'nin STA imzalamak için müzakere sürecinde olduğu ABD ve Japonya ile Türkiye'nin ikili ticareti SITC mal gruplarıyla analiz edilmiştir.

Tablo 3'te Türkiye'nin Gümrük Birliği Kapsamında STA imzalanmak istenen bazı ülkelere ihracatı 2017 yılı için verilmiştir. Tablodan da takip edileceği üzere söz konusu 6 ülkeye Türkiye'nin toplam ihracatı yaklaşık olarak 12,7 milyar dolar olup, bunun 8,7 milyar doları ABD'ye yapılmıştır. Türkiye'nin bu ülkelere en fazla ihracat yaptığı mal gurupları sırasıyla Makinalar ve ulaştırma araçları (7), Başlıca sınıflara ayrılan işlenmiş mallar (6) ve Çeşitli mamul eşya (8)'dir.

Tablo 3: Türkiye'nin Gümrük Birliği Kapsamında STA İmzalanmak İstlenen Bazı Ünelere İhracatı (2017, \$)

SITC	Cezayir	Güney Afrika	ABD	Kanada	Meksika	Japonya	Toplam
0	76.889.885	35.122.398	578.298.381	158.937.446	20.170.345	145.848.150	1.015.266.605
1	9.426.222	2.621.267	160.901.765	3.412.632	10.906.591	2.427.137	189.695.614
2	36.497.321	9.947.364	193.581.146	8.662.011	15.018.049	52.498.014	316.203.905
3	6.492.883	20.310.916	429.449.633	808.358	404.636	191.347	457.657.773
4	15.866.913	209.152	65.826.312	2.465.738	-	6.916.072	91.284.187
5	158.855.704	47.216.922	226.072.276	33.063.885	27.859.620	16.667.997	509.736.404
6	548.266.363	154.521.617	3.002.164.963	418.744.704	121.809.349	59.212.449	4.304.719.445
7	538.716.169	175.000.065	3.043.028.773	325.125.025	173.720.932	83.993.280	4.339.584.244
8	321.546.598	34.186.669	939.402.506	92.928.461	71.557.488	43.476.533	1.503.098.255
9	489.284	5.930.878	16.071.606	1.640.658	-	322.664	24.455.090
Toplam	1.712.558.547	484.858.305	8.654.797.361	1.044.981.368	441.042.779	411.040.146	12.749.278.506

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4'te Türkiye'nin Gümrük Birliği kapsamında STA imzalanmak istenen bazı ülkelerden ithalatı 2017 yılı için verilmiştir. Tabloda da görüldüğü gibi söz konusu 6 ülkeden Türkiye'nin toplam ithalatı yaklaşık olarak 21,7 milyar dolar olup, bunun 11,9 milyar doları ABD'den yapılmıştır. Türkiye'nin bu ülkelerden en fazla ithalat yaptığı mal gurupları sırasıyla Makinalar ve ulaştırma araçları (7), Akaryakıt hariç yenilmeyen hammaddeler (2), Başka yerde belirtilmeyen kimya sanayi ve buna bağlı sanayi ürünleri (5) ve Mineral yakıtlar, yağlar ve alkali ürünler (3)'dir. Türkiye'nin söz konusu ülkelerden yaptığı ithalat içerisinde nispeten payı daha az olan mal gurupları ise sırasıyla Hayvansal, bitkisel katı ve sıvı yağlar, mumlar (4), İçki ve tütün (1) ve Canlı hayvanlar ve gıda maddeleri (0)'dir.

Tablo 4: Türkiye'nin Gümrük Birliği Kapsamında STA İmzalanmak İstenen Bazı Ülkelerden İthalatı (2017, \$)

SITC	Cezayir	Güney Afrika	ABD	Kanada	Meksika	Japonya	Toplam
0	13.148.449	19.121.609	643.766.776	210.176.246	56.730.107	837	943.780.437
1	5	90	73.908.809	98	9.116.810	154	83.372.138
2	890	130.733.400	2.456.539.681	319.789.116	15.238.324	86.226.620	3.009.417.600
3	711.971.128	209.907.194	1.027.340.261	167.012.027	16	2.210.103	2.118.456.475
4		1.522.646	18.302.060	416	25	128	20.394.272
5	30.317.204	29.544.713	1.632.132.995	85.714.438	175.451.027	286.864.515	2.240.024.892
6	1.745.560	85.961.487	849.081.342	76.038.231	16.984.739	384.569.435	1.414.380.794
7	8.000.562	660.707.998	4.158.320.847	220.845.709	409.195.040	3.151.836.302	8.608.906.458
8	228	2.635.352	809.063.382	55.240.541	84.939.247	356.769.262	1.308.875.347
9	498	604.214.101	276.993.630	1.031.665.907	4.238.509	12.145.067	1.929.755.134
Toplam	765.184.524	1.744.348.590	11.945.449.783	2.166.482.729	771.893.844	4.280.622.423	21.673.981.893

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 5'te Gümrük Birliği kapsamında STA imzalanmak istenen bazı ülkeler ile Türkiye'nin dış ticaret dengesi 2017 yılı için verilmiştir. Tablodan da takip edilebileceği üzere, söz konusu 6 ülke ile yapılan ticaretten kaynaklanan toplam dış ticaret açığı yaklaşık olarak 8,9 milyar dolar olup, Cezayir dışında geri kalan 5 ülkeye karşı dış ticaret açığı verilmiştir. Söz konusu ülkeler ile ikili ticarete en fazla dış ticaret açığı verilen ülkeler sırasıyla Japonya (3,9 milyar dolar), ABD (3,3 milyar dolar), Güney Afrika (1,3 milyar dolar) ve Kanada (1,1 milyar dolar) dır.

Tablo 5: Gümrük Birliği Kapsamında STA İmzalanmak İstenen Bazı Ülkeler ile Dış Ticaret Dengesi (2017, \$)

SITC	Cezayir	Güney Afrika	ABD	Kanada	Meksika	Japonya	Toplam
0	63.741.436	16.000.789	-65.468.395	-51.238.800	-36.559.762	145.847.313	71.486.168
1	9.426.217	2.621.177	86.992.956	3.412.534	1.789.781	2.426.983	106.323.476
2	36.496.431	-120.786.036	-2.262.958.535	-311.127.105	-220.275	-33.728.606	-2.693.213.695
3	-705.478.245	-189.596.278	-597.890.628	-167.011.219	389	-2.209.912	-1.660.798.702
4	15.866.913	-1.522.437	47.524.252	2.465.322	-25	6.915.944	70.889.915
5	128.538.500	17.672.209	-1.406.060.719	-52.650.553	-147.591.407	-270.196.518	-1.730.288.488
6	546.520.803	68.560.130	2.153.083.621	342.706.473	104.824.610	-325.356.986	2.890.338.651
7	530.715.607	-485.707.933	-1.115.292.074	104.279.316	-235.474.108	-3.067.843.022	-4.269.322.214
8	321.546.370	31.551.317	130.339.124	37.687.920	-13.381.759	-313.292.729	194.222.908
9	-9	-598.283.223	-260.922.024	-1.030.025.249	-4.238.509	-12.144.744	-1.905.300.044
Toplam	947.374.023	-1.259.490.285	-3.290.652.422	-1.121.501.361	-330.851.065	-3.869.582.277	-8.925.662.025

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sonuç olarak 2017 yılında AB ile ticaretten kaynaklanan toplam dış ticaret açığı yaklaşık olarak 11,3 milyar dolar iken, ele alınan 6 ülke ile ticaretten kaynaklanan toplam dış ticaret açığının yaklaşık olarak 8,9 milyar dolar olması dikkat çekicidir. Gelecekte AB'nin özellikle ABD ve Japonya ile STA imzalaması ve bu ülkelerin Türkiye ile STA imzalamaya yanaşmaması durumunda veya AB ile STA imzalayan ülkelere karşı Türkiye'nin mağduriyetine yol açan bu ikircikli durumu giderecek şekilde Gümrük Birliği'nin güncellenmemesi halinde Türkiye'nin mevcut dış ticaret açıkları daha da büyüyecektir.

AB ile olan Gümrük Birliği uygulamasının halen gözden geçirilerek revize edilememiş olması, tarım ve hizmet ticaretinin kapsam dışı olması Türkiye'nin büyük ölçüde ekonomik kayba uğramasına neden olmaktadır. Mevcut Gümrük Birliği uygulaması kapsamında AB'nin üçüncü ülkelerle yaptığı serbest ticaret anlaşmalarına Türkiye dahil edilmemektedir. Ayrıca Türk taşımacılara yönelik olarak karayolu taşıma kotaları uygulaması devam etmektedir. Kota geçiş ve belgesi sınırlamaları malların serbest dolaşım sürecinde önemli bir engel olarak Türkiye'nin karşısına çıkmaktadır (Türker, 2017: 1).

Gümrük Birliği'nin AB üyesi ülkelerin 2001 yılından buyana üçüncü ülke TIR'larına kota uygulaması getirmesinden dolayı, Türkiye de Gümrük Birliği'ne rağmen, söz konusu kotalara maruz kalmaktadır. Bu durum biryandan taşımacılık sektörünün iş potansiyelini olumsuz yönde etkilerken biryandan da Türkiye'nin AB'ye ihracat imkanlarını kısıtlamaktadır. Türkiye'nin AB üyesi ülkelerle yaptığı ikili anlaşmalar ile belirlenen söz konusu taşıma kotaları çoğu zaman Türkiye'nin ihtiyacını karşılamakta yetersiz kalmaktadır. AB ülkeleri 1/95 sayılı OKK'de taşımacılıkla ilgili bir bölüme yer verilmemiş olmasını dayanak göstererek kota uygulamasını sürdürmektedirler. Ancak taşımacılığın kota uygulamaları ile kısıtlanması ilk bakışta hizmetlerin serbest dolaşımı ile ilişkilendirilse de, burada asıl etki malların serbest dolaşımı üzerinde kendisini göstermektedir (Cengiz ve Kurtbağ, 2015: 20-22).

Tam üyelik sürecinde yaşanan zorluklar ve Türkiye'nin yakın bir gelecek AB'ye tam üye olma olasılığının oldukça düşük olması, Türkiye AB ilişkilerinde tam üyelik perspektifinin korunması kaydıyla, iki tarafın da menfaatine olabilecek alanlarda ilişkilerin daha da derinleştirilmesi düşüncesinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu kapsamda vize serbestisinin sağlanması, dış politika ve terör ile mücadelede işbirliği sağlanması gibi alanlar ön plana çıkmıştır. AB ile ilişkilerde benimsenen bu olumlu yaklaşımın bir sonucu olarak Gümrük Birliği'nin de derinleştirilmesi yönünde bir irade oluşmuştur (Ülgen ve Dilek, 2015: 29).

Gümrük Birliği sonrası Türkiye'nin AB'ye tam üye olmamasından kaynaklanan bütün olumsuzluklar, Gümrük Birliği'ni tartışmalı hale getirmiştir. AB ile 2005 yılında başlayan müzakere sürecinin son yıllarda sürüncemede kalması ve müzakere sürecinde hızla yol alınmaması, Türkiye'nin yakın bir gelecekte AB'ye tam üye olma ihtimalini azaltmıştır. Bu nedenle Türkiye'nin tam üye olmadan Gümrük Birliği'nde yer almasından kaynaklanan mağduriyetini gidermenin en pratik yolu, Gümrük Birliği'nin güncellenmesi olarak görülmüştür. Bu kapsamda 2015 yılında iki taraf arasında müzakereler başlamış olup, halen devam etmektedir.

5.Gümrük Birliği'nin Güncellenmesi (Derinleştirilme)

Türkiye'nin Gümrük Birliği'nin işleyiş sürecinde karşılaştığı mevcut sorunlar, TTIP müzakereleriyle birlikte Türkiye kamuoyu tarafından yoğun bir şekilde tartışılmaya başlanmıştır. Bu süreçte, tartışılan çözüm önerilerinin bazıları Türkiye'nin TTIP'e dahil olmaması durumunda Gümrük Birliği'nin feshedilmesi, bir STA'ya dönüştürülmesi veya Türkiye lehine Gümrük Birliği'nin revizyonu şeklinde sıralanabilir. Bu kapsamda AB Komisyonu 2014 yılında tarafsız olduğu gerekçesiyle Dünya Bankası'ndan Türkiye-AB Gümrük Birliği'ne ilişkin bir değerlendirme raporu hazırlamasını talep etmiştir. Dünya Bankası raporunda ise, Türkiye'nin uygulamadaki aksaklıklardan kaynaklanan yaşadığı asimetrikler belirtilerek Gümrük Birliği'nin hizmet ve tarım sektörlerini de kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmesi önerilmiştir (Karabel, 2015: 7).

Kuşkusuz Gümrük Birliği'nin güncellenmesi, öncelikle Türkiye'nin değişen küresel ekonomi düzenine daha etkin şekilde entegrasyonunun önünü açacak, başta TTIP olmak üzere küresel ticareti yeniden şekillendiren girişimlerin bir parçası olmasını kolaylaştıracaktır. Ayrıca Gümrük Birliği'nin güncellenerek daha kapsamlı hale getirilmesi mevcut sorunlarının aşılması için taraflara ciddi bir fırsat sunması açısından da önemlidir. Bunun yanında Gümrük Birliği'nin kapsamına tarım, hizmetler ve kamu alımlarının dâhil edilerek güncellenmesi ile ekonomik ve ticari ilişkilerin derinleştirilmesi de sağlayacaktır (Özsöz ve Akses, 2015: 1).

Gümrük Birliği'nin geleceği Türkiye ile AB Komisyonu'nun karşılıklı müzakereleri yolu ile belirlenecektir. Komisyon tarafından çizilen yol haritasında Türkiye ve AB'nin önündeki politika tercihleri şu şekilde belirtilmiştir (Özsümer, 2016: 11);

- Hiçbir değişiklik yapılmadan Gümrük Birliğine eski haliyle devam edilmesi,

- Gümrük Birliği'ni kapsayan sektörlerde değişiklik yapılmadan 1/95 sayılı OKK'nın revize edilerek Gümrük Birliği'nin daha verimli işleminin sağlanması,
- AB'nin diğer ülkeler ile imzaladığı serbest ticaret anlaşmalarına benzer bir şekilde bütün sektörleri kapsayan ayrı bir anlaşma yaparak, yeni bir Gümrük Birliği oluşturulması,
- Gümrük Birliği'nin hem kapsadığı sektörlerin genişletilmesi hem de içeriğinde bulunan eksikliklerin giderilmesi.
- Gümrük Birliği'nin tamamen ortadan kaldırılarak, Türkiye ile AB arasında serbest ticaret anlaşması yapılması.

Gümrük Birliği'nin Türkiye açısından ortaya çıkardığı sorunların çözümüne yönelik birçok olasılık tartışılmakla birlikte, kısa vadede gerçekleşmesi oldukça zor gözükken AB'ye tam üyeliğin dışında, üzerinde daha çok durulan iki seçenek bulunmaktadır. Bu seçeneklerden birisi mevcut Gümrük Birliği'nin kapsamının genişletilerek güncellenmesi, diğeri ise Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği'nin bir serbest ticaret anlaşmasına dönüştürülmesidir. Her iki olasılığın Türkiye açısından avantaj ve dezavantajları bulunmakla birlikte Gümrük Birliği'nin güncellenmesinin daha avantajlı olduğu görüşü ağırlık kazanmaktadır.

Ifo Enstitüsü'nün hesaplamalarına göre, Gümrük Birliği'nin asimetrik yapısı nedeniyle TTIP, Türkiye'nin GSYH'sının yaklaşık olarak %1,5'in üzerinde bir oranda azalmasına neden olacaktır. Türkiye'yi otomatik olarak AB'nin ticaret anlaşmalarının parçası yapacak AB'ye tam üyeliğinde yakın bir gelecekte gerçekleşmesi mümkün gözükmemektedir. AB'ye, Türkiye'yi tam üye yapmadan onu AB'nin tüm ticaret anlaşmalarına dahil etme fikri teorik olarak cazip gelse de, pratikte bu ihtimalde oldukça zor gözükmemektedir. Başka bir seçenek olarak Gümrük Birliği yürürlükten kaldırılarak, iki taraf arasında bir serbest ticaret anlaşması yapılabilir. Bu seçenek, Gümrük Birliği öncesinde olduğu gibi Türkiye'ye yeniden bağımsız dış ticaret politikası uygulayabilme fırsatı sunması nedeniyle Türk siyasetçiler tarafından da ciddi bir biçimde tartışılmaktadır. Ancak serbest ticaret uygulaması, AB ile ticareti yapılan malların menşe ülkelerinin tespit edilmesi için oldukça masraflı denetimler gerekecektir. Bu süreç, Türkiye için ekonomi politikaları açısından negatif sonuçlar doğuracaktır (Turhan ve Yalçın, 2015: 61).

Gümrük Birliği'nin kapsamının tarım ve hizmet sektörlerini de kapsayacak şekilde genişletilmesinin, Türkiye ekonomisi üzerinde güçlü bir refah etkisi oluşturması beklenmektedir. Şöyle ki, Gümrük Birliği'nin kapsamının genişletilmesi Türkiye'nin GSYH'sinde % 1.84'lük bir artışa yol açacağı, gelecek on yılda AB'ye yapılacak tarımsal ihracatın yüzde 95 oranında, hizmet ihracatının ise yüzde 430 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Diğer seçenek olan AB Türkiye Gümrük Birliği'nin iki taraflı serbest ticaret anlaşmasına dönüştürülmesi ise, Türkiye'nin refah düzeyinin azalmasına ve GSYH'de yüzde 0.81'lik bir düşüşe neden olacaktır. Gümrük Birliği'nin serbest ticaret anlaşmasına dönüştürülmesi, Gümrük Birliği'nin güncellenmesi alternatifi ile karşılaştırıldığında, Türkiye için akılcı bir ticaret politikası gibi gözükmemektedir (Yalçın, 2016: 18-19).

Bütün bu değerlendirmeler ışığında AB'ye tam üye olmadığı için Türkiye'nin Gümrük Birliği nedeniyle yaşadığı sorunların giderilebilmesi ve 1959 yılında başlayan AB üyelik sürecinin devam edebilmesi için kısa dönemde en ideal çözümün Gümrük Birliği'nin güncellenmesi olduğu söylenebilir. Bu nedenle, Türkiye bütün dikkatini zaten başlanmış olan Gümrük Birliği'ni güncelleme müzakerelerine vererek, Gümrük Birliği'nin kapsamının arzulan ölçüde genişletilmesini sağlama yönünde çaba harcamalıdır. Bu kapsamda mevcut asimetrik durumdan kaynaklanan Türkiye'nin kayıplarını en aza indirmek için atılması gerek hukuki adımlar hızlandırılmalıdır.

Gümrük Birliği'nin güncellenmesi hukuki açıdan ele alındığında, OKK veya uluslararası anlaşma olmak üzere iki yöntem söz konusu olacaktır. Bu yöntemlerden birincisi olan OKK, uygulama açısından zorluk teşkil etmekte olan oybirliği ile alınacak bir karara ihtiyaç gösterse de, uluslararası anlaşma, tıpkı OKK gibi oybirliği gerektirmesinin yanı sıra bir de onay sürecine tâbi tutulacaktır. Dolayısıyla OKK, alınacak bir karar ile birlikte yürürlük kazanabilecekken, uluslararası anlaşma, zorlu olabilecek onay süreçlerinin ardından muhtemelen çok daha geç yürürlüğe girebilecektir. Türkiye açısından en uygun yol, OKK yöntemi ve böylece AB açısından Konseyin nitelikli çoğunluk ile karar almasının sağlanması olarak gözükmemektedir (Göçmen, 2016: 109-110).

6.Sonuç

Türkiye'nin 1959 yılındaki ilk başvurusu ile başlayan AB'ye üyelik sürecinde, iki taraf arasında 1996 yılında sadece sanayi mallarını ve işlenmiş tarım ürünlerini kapsayan Gümrük Birliği ilişkisi kurulmuştur. Gümrük Birliği kapsamında sanayi mallarına ve işlenmiş tarım ürünlerine uygulanan serbest dolaşım sayesinde, iki taraf arasında dış ticaret hacmi hızlı bir şekilde artmıştır. Bu kapsamda, Türkiye'nin AB'ye toplam ihracatı 2017 yılında yaklaşık olarak 74 milyar dolara, İİKO oranı ise yüzde 87'ye çıkmıştır. Ayrıca Türkiye toplam ihracatının yüzde 47'sini, toplam ithalatının ise yüzde 36'sını AB ile gerçekleştirmektedir.

Dış ticaret alanında yaşanan olumlu gelişmelere rağmen, AB'ye tam üye olmadan Gümrük Birliği'ne girmesi nedeniyle Türkiye açısından bazı dezavantajlar da ortaya çıkmıştır. Şöyle ki, Gümrük Birliği ile ilgili alanlarda AB'nin karar alma süreçlerinde Türkiye'nin yer almamasına rağmen alınan kararlara uymak zorunda kalması, AB'nin imzaladığı serbest ticaret anlaşmalarının üstlenilmesinde yaşanan güçlükler ve Gümrük Birliği'nin dar kapsamlı olması gibi birçok sorun Türkiye açısından sıkıntı vericidir.

AB ile STA imzalayan ülkelere ait serbest ticaret kapsamındaki mallar Türkiye'ye gümrüksüz olarak girebilirken, Türkiye'ye ait malların söz konusu ülkelere gümrüksüz olarak girebilmesi Türkiye'nin o ülkelerle serbest ticaret anlaşması yapmasına bağlıdır. Bu kapsamda AB ile STA imzalayan bazı ülkeler Türkiye'ye karşı ticarete elde ettikleri avantajı kaybetmemek için Türkiye ile STA imzalamaya yanaşmamaktadırlar. Özellikle AB'nin STA imzalamak için müzakere sürecinde olduğu ABD ve Japonya gibi dünya ekonomisinde ağırlığı olan ülkelerin de Türkiye ile anlaşmaya yanaşmaması durumunda, Türkiye gelecekte ciddi dış ticaret açıklarıyla karşı karşıya kalacaktır.

Gümrük Birliği'nin Türkiye açısından ortaya çıkardığı sorunların çözümüne yönelik olarak tam üyelik dışında, mevcut Gümrük Birliği'nin kapsamının genişletilerek güncellenmesi, Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği'nin bir serbest ticaret anlaşmasına dönüştürülmesi başta olmak üzere bir çok olasılık tartışılmaktadır. Kısa dönemde, Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğinin gerçekleşmesinin mümkün gözükmemesi nedeniyle, Gümrük Birliği ile ilgili mevcut sorunların bir an önce çözümü için, daha çok tam üyelik dışındaki alternatifler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Yapılan analizler sonucunda Gümrük Birliği'nin STA'ya dönüştürülmesi halinde Türkiye'nin refah düzeyinin azalacağı, mevcut Gümrük Birliği'nin güncellenmesi durumunda ise Türkiye'nin refah düzeyinin artacağı öngörülmektedir. Gümrük Birliği'nin güncellenmesinin hem Türkiye'ye hem de AB'ye ekonomik kazanımlarının daha fazla olacağı beklentisi nedeniyle tam üyelik gerçekleşene kadar en ideal çözümün tarım sektörü, hizmetler sektörü, kamu alımları, karayolu kotalarının kaldırılması ve vize serbestisi gibi unsurları kapsayacak şekilde Gümrük Birliği'nin güncellenmesi olduğu düşünülmektedir. Böylece, müzakere aşamasında olan AB'ye tam üyelik süreci de kesintiye uğramamış olacaktır.

Kaynaklar

- Akman, S.(2013), AB-ABD Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (TTIP) ve Türkiye, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Rapor No: R201305.
- Aichele, R. ve Diğerleri (2016), "Going Deep: The Trade and Welfare Effects of TTIP Revised", Ifo Working Paper No. 219.
- ABB (2018), Gümrük Birliği, AB Bakanlığı, https://www.ab.gov.tr/_46234.html (Erişim Tarihi: 10.04.2018).
- Cengiz, C. ve Kurtbağ, Ö.(2015), "Türkiye-AB Gümrük Birliği'nde Yaşanan Güncel Sorunlar ve Bunlara Olası Çözüm Önerileri", Akademik Yaklaşımlar Dergisi, 6(2), 1-33.
- Erdem, C. (2015), Serbest Ticaret Anlaşmalarının Türkiye'nin Tarımsal Dış Ticaretine Etkileri, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, AB Uzmanlık Tezi.
- Göçmen, İ.(2016), "Avrupa Birliği ile Türkiye Arasındaki Gümrük Birliği'nin Güncellenmesinin Yöntemi ve Usulü: Avrupa Birliği Açısından Bir Bakış", Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 15(1), 85-115.

- Kalaycı, C.(2017), “Serbest Ticaret Anlaşmalarının Türkiye’nin Dış Ticaretine Etkileri: Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi Uygulaması”, Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi, 3 (2), 133-147.
- Karabel, S. (2015), Türkiye ve TTYO-Gümrük Birliği Denklemi, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayın No: 1282.
- Özsümer, S.(2016), Türkiye Avrupa Birliği Gümrük Birliği Anlaşması ve Yeni Düzenlemeler, İzmir Ticaret Odası Yayını. http://izto.org.tr/demo_betanix/uploads/cms/yonetim.ieu.edu.tr/6322_1462431663.pdf.
- Özsöz, M. ve Akses, S. (2015), Beş Soruda Gümrük Birliği’nin Revizyonu, İktisadi Kalkınma Vakfı Değerlendirme Notu.
- Tezel, T.(2017), “AB Türkiye Gümrük Birliği’nin Güncellenmesi”, Süt Dünyası Süt Ürünleri Gıda Tarım ve Hayvancılık Dergisi, 12(64), 30-31.
- Togan, S.(2015), “Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı Anlaşması’nın Türk Ekonomisi ve Türkiye-AB İlişkileri Üzerindeki Muhtemel Etkileri”, İşveren Dergisi, 53(6), 58-61.
- TÜİK (2018), Dış Ticaret İstatistikleri, <https://biruni.tuik.gov.tr/disticaretapp/menu.zul>, (Erişim Tarihi: 15.03.2018).
- Türker, H.(2017), AB-Türkiye İlişkileri Mevcut Durum Değerlendirmesi ve 2017 Yılı Öngörülleri, İzmir Ticaret Odası. http://izto.org.tr/demo_betanix/uploads/cms/yonetim.ieu.edu.tr/6449_1486110619.pdf (Erişim Tarihi: 06.04.2018).
- TÜRKONFED (2016), Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı’nın (TTIP) Türkiye’deki KOBİ’lere Etkisi ve Politika Öneriler, Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu Yayını. http://www.turkonfed.org/Files/ContentFile/turkonfed_ttip_kiptapcik_press.pdf (Erişim Tarihi: 06.04.2018).
- Turhan, E. ve Yalçın, E. (2015), Çok Vitesli Avrupa’ya Uyum Sürecinde Gümrük Birliği’nin Rolü, TÜSİAD Görüş Dergisi, Ocak 2015, No. 86, 60-63.
- Ülgen, S. ve Dilek, P.Y. (2015), Gümrük Birliği’nde Yeni Dönem ve İş Dünyası, TÜSİAD Yayın No: T/2015, 10-568.
- Yalçın, E.(2016), “EU-Turkish Customs Union: A Reasonable Roadmap”, CESifo Forum, 17(2), 15-20.